

Chàng mồ côi xử kiện
(Truyện cổ dân tộc Nùng)

Chàng Mồ Côi theo hầu quan trấn, nhờ thông minh, nhanh nhẹn, nên nhiều lần được quan cho thay mình xử kiện. Trong một lần xử kiện như vậy, bằng lý lẽ thông minh, chàng Mồ Côi đã làm cho một tên chủ quán tham lam phải bẽ mặt.

Ngày xưa có một viên quan trấn nọ thấy Mồ Côi thông minh hoạt bát, liền đưa chàng về hầu điều đóm. Trong những buổi xử kiện, viên quan đều cho Mồ Côi đi theo. Vì vậy dần dần Mồ Côi cũng biết cách xử kiện. Nhiều buổi say rượu hoặc mệt mỏi, quan cũng cho phép Mồ Côi hòa giải những vụ xích mích nhỏ. Chàng thường nghe ngóng cẩn thận, nói năng hòa nhã. Và nhờ thông minh, chàng phân xử đâu ra đấy, nên đã nhiều lần làm cho cả bên nguyên lẫn bị hải lòng. Vì thế quan lại càng tin dùng. Còn dân thì mỗi lần phải đưa nhau lên cửa quan thường muốn được Mồ Côi xét xử. Một hôm, có vụ một chủ quán ở chợ kiện một ông cụ già. Chủ quán thưa rằng:

- Hôm nay nhà hàng chúng tôi bị ông cụ này ám. Ông cụ vào hàng, giờ gói cơm nắm ra ăn. Vừa ăn cụ vừa nhìn chăm chăm vào tủ hàng đầy thức ăn, và hít rồi nuốt vào cả những hương vị của những miếng thịt lợn quay, những con gà thiến luộc, những con vịt rán tẩm phẩm hồng thơm phức của cửa hàng. Vì cụ hít và nuốt hết mùi thơm của thịt, nên cửa hàng tôi hôm nay không bán được cho ai nữa. Sau khi hít hết hương vị thịt hàng của chúng tôi để ăn xong bữa cơm, ông cụ cảm ơn một câu, rồi ra đi mà không trả tiền. Bất đắc dĩ tôi phải đưa ông cụ đến đây nhờ quan lớn minh xét.

Quan bèn quay sang hỏi cụ già. Ông cụ trả lời:

- Tôi vào hàng nhờ ăn miếng cơm nắm; tôi không mua thịt của nhà hàng, thì sao lại cứ nặng nạch đòi tiền tôi.

- Có phải chủ quán tố cáo ông cụ này hít hết hương vị lợn quay, gà luộc, vịt rán của cửa hàng không?

- Đúng như thế ạ!

Chủ quán đáp.

Mồ Côi lại hỏi cụ già:

- Cụ có nhận rằng cụ hít hương thơm lợn quay, gà luộc, vịt rán của nhà hàng không?

Cụ già đáp:

- Tôi nhận rằng có.

Mồ Côi nói:

- Thế là đã rõ, ông cụ đã hít hương vị của nhà hàng, thì ông phải bồi thường cho nhà hàng mới đúng lẽ. Vậy chủ quán muốn bồi thường bao nhiêu?

- Hai đồng.

Mồ Côi nói:

- Nói như thế không có bằng cứ. Tôi muốn hỏi tất cả số thịt quay, gà luộc, vịt rán giá bao nhiêu?

Hai mươi đồng.

- Dùng như thế hay còn là rẻ. Vậy cụ già, cụ hãy đi vay đâu hai mươi đồng đưa đến đây tôi phân xử cho.

Nghe nói, ông già giãy nảy, rơm rớm nước mắt nói:

- Ô hay! Như vậy thì còn đâu là lẽ phải? Tôi có đụng chạm đến thức ăn của nhà hàng đâu mà tôi phải trả ngần ấy tiền.

- Cụ cứ đưa tiền đây cho tôi phân xử.

- Tôi chỉ có hai đồng bạc trắng đây mà thôi.

- Cũng được.

Mồ Côi thân nhiên cầm lấy hai đồng bạc bỏ vào một cái bát, rồi úp một cái bát khác lên, đưa cho ông cụ và nói:

- Cụ hãy cầm lấy bát xóc lên cho đủ mười lần. Còn ông chủ quán, ông hãy chịu khó vênh cả hai tai lên mà nghe.

Hai người tuy chưa hiểu nhưng cũng cứ làm theo. Khi đồng bạc trong bát úp đã kêu lạch cạch đến mười lần, Mồ Côi phán:

- Ông cụ già này đã hít hương vị tất cả lợn quay, gà luộc, vịt rán của nhà hàng, mà những món ấy giá trị đến hai mươi đồng bạc trắng. Bây giờ chủ quán cũng được nghe đủ tiếng kêu của những đồng bạc trắng rồi đấy. Thế là ông già này đã bồi thường cho ông đủ số. Như vậy là công bằng: một bên "hít mùi thịt" một bên "nghe tiếng bạc". Thôi ông đi về làm ăn.

Nói xong Mồ Côi trả hai đồng bạc cho ông cụ rồi tuyên bố kết thúc vụ kiện.